
МИТНЕ ПРАВО

Биков І.О.,
аспірант кафедри
морського та митного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»
(м. Одеса, Україна)

УДК 341.174(4):342.951

ЄВРОПЕЙСЬКІ МИТНІ СТАНДАРТИ

Стаття присвячена аналізу європейських стандартів регулювання митних відносин. У статті досліджено актуальні тенденції та проблеми розвитку сучасного митного законодавства Європейського Союзу. Стаття розкриває структуру та правову природу європейських митних стандартів, а також сприяє формуванню висновків і пропозицій, спрямованих на вдосконалення національного митного законодавства.

Ключові слова: митне право ЄС, митне право України, міжнародне митне право, наближення законодавства, адаптація законодавства, гармонізація законодавства, європейська інтеграція.

Bykov I.O. Европейские таможенные стандарты. – Статья.

Статья посвящена анализу европейских стандартов регулирования таможенных отношений. В статье исследованы актуальные тенденции и проблемы развития современного таможенного законодательства Европейского Союза. Статья раскрывает структуру и правовую природу европейских таможенных стандартов, а также способствует формированию выводов и предложений, направленных на совершенствование национального таможенного законодательства.

Ключевые слова: таможенное право ЕС, таможенное право Украины, международное таможенное право, приближение законодательства, адаптация законодательства, гармонизация законодательства, европейская интеграция

Bykov I.O. European Customs Standards. – Article.

In the article are considered the European standards of regulation of customs relations. The article explored the current trends and issues of development of modern customs legislation of the European Union. The article reveals the structure and the legal nature of the European customs standards and promotes the formulation of conclusions and recommendations aimed at improving the national customs legislation.

Keywords: customs law of EU, customs law of Ukraine, international customs law, approximation of legislation, adaptation of legislation, harmonization of legislation, European integration.

Сучасні європейські стандарти регулювання митних відносин щоденно знаходять своє відображення та доводять свою ефективність на прикладі функціонування європейського митного союзу. Дослідження тенденцій та проблем розвитку сучасного митного законодавства Європейського Союзу, глибинне розуміння його природи сприяє формуванню висновків і пропозицій, спрямованих на вдосконалення національного митного законодавства.

Треба відмітити, що окремі аспекти теми досліджувались в роботах Андрійчука В., Висоцького А., Гончарука О., Денисова В., Додіна Є., Дубініна А., Єгорова О., Карабаш Н., Ківалова С., Кляна Ф., Коляди С., Кормича Б., Мазура А., Настюка В., Перепелкіна С., Приймаченка Д., Сандровського К., Сіденка В., Мокія А., Федотова І., Філатова В. та інших. Однак питання європейських стандартів регулювання митних відносин та їх реалізація в Україні, на нашу думку, потребує оптимізації та має відповідати сучасним економічним та правовим реаліям, що викликає необхідність підійти до розгляду окреслених питань в контексті підписання Угоди про асоціацію України та Європейського Союзу.

Метою статті є детальний аналіз європейських стандартів регулювання митних відносин та актуальних тенденції розвитку сучасного митного законодавства ЄС. Аналіз структури та правової природи європейських митних стандартів сприяє формуванню висновків і пропозицій, спрямованих на вдосконалення національного митного законодавства.

Сучасні європейські стандарти регулювання митних відносин щоденно знаходять своє відображення та доводять свою ефективність на прикладі функціонування європейського митного союзу.

Початком створення митного союзу у Європі можна вважати підписання Договору про заснування Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄСВС) та Договору про заснування

Європейського об'єднання з атомної енергії (ЄВРОАТОМ), відповідно до ст. 93 якого було скасовано усі митні збори на імпорт та експорт та збори, які мають еквівалентну їм дію, а також кількісні обмеження на імпорт та експорт встановленого кола товарів та продуктів [1].

Правова система ЄС має унікальну внутрішню будову та систему. Як зазначає Б.А. Кормич, митне право ЄС, по своїй суті є правом інтеграційним, яке неможливо аналізувати поза динамікою розвитку політичних, економічних та правових факторів, які обумовлювали формування ЄС у сучасному вигляді [5, с. 11]. А тому, на нашу думку, практика регулювання митних відносин ЄС є практикою досягнення консенсусу та взаємовигідних домовленостей між учасниками Євросоюзу.

Як зазначає Є.В. Додін, першим кроком до з'ясування специфіки митного права співтовариства є розуміння юридичної сили його джерела. Справа в тому, що система джерел європейського права відрізняється значною своєрідністю. Традиційно в правовій доктрині європейського права розуміють форми його вираження. Виділяють три головні різновиди джерел права: нормативно-правові акти, звичаї, судові прецеденти [2, с. 238].

Як бачимо, Є.В. Додін також наголошує на важливості вираження джерел митного права ЄС, посиляючись на своєрідність системи європейського права в цілому, з чим ми погоджуємося.

Саме тому поділяємо думку Б.А. Кормича в аспекті запропонованого погляду на регулювання митних відносин в рамках ЄС, як одного зі «стовпів» та одночасно каталізаторів інтеграційних процесів [5, с. 11].

Як зазначає Я.М. Кістанова, джерела права ЄС, на відміну від внутрішнього права держав-членів, не складають сталої системи, здатної, з одного боку, об'єднати всі джерела в єдине ціле, а з іншого – встановити критерій для їх розподілу на відносно самостійні компоненти. Форми фіксації норм права Євросоюзу виступають визначальним чинником розвитку європейського

інтеграційного об'єднання та мають характерні особливості, акумулюючи в собі елементи джерел міжнародного та внутрішнього права [4, с. 200-201].

Частково погоджуючись з думкою Я.М. Кістанової, вважаємо, що питання джерел митного права ЄС, як і права ЄС в цілому постійно перебуває в центрі уваги фахівців, адже є достатньо динамічним у своєму розвитку, що власне і може на перший погляд сформулювати позицію про те, що такі норми не є структурованими та системними.

На нашу думку, динамічність розвитку митного законодавства ЄС та ЄС в цілому як інтеграційного об'єднання і зумовлює особливості формування та застосування митних норм та формування митних стандартів Євросоюзу. Процес формування стандартів митного законодавства ЄС є закономірним шляхом розвитку європейського законодавства в галузі митної справи. Вважаємо, що на сучасному етапі розвитку Євросоюзу можна виділити наступну систему стандартів (джерел) митного права ЄС, яка власне відображає і систему джерел ЄС в цілому. Отже, стандарти митного законодавства ЄС доцільно системно поділяти на чотири основні групи: загальні митні стандарти ЄС, спеціальні митні стандарти ЄС, договірні митні стандарти ЄС та кореляційні митні стандарти ЄС.

Так, до загальних митних стандартів ЄС входять такі основні джерела права: Установчі договори ЄС – Лісабонський договір про Європейський Союз (ДЄС), Договір про функціонування Євросоюзу (ДФЄС), Хартія основних прав Європейського Союзу, цінності ЄС, принципи права ЄС.

Договірними стандартами митного законодавства ЄС є: міжнародні угоди, укладені під час імплементації положень установчих документів ЄС, міжнародні звичаї, що склалися у процесі діяльності ЄС, міжнародні угоди, укладені компетентними структурами ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права, та рішення органів співробітництва зобов'язального характеру створених на основі міжнародних угод ЄС.

До спеціальних митних стандартів ЄС відносимо: Модернізований митний кодекс ЄС (ММК ЄС), Комбіновану номенклатуру Європейського Союзу, Єдиний митний тариф (ЄМТ) та акти інститутів ЄС зобов'язувального характеру у формі регламентів, директив, рішень, конвенцій, актів представників держав-членів, що засідають у Раді ЄС.

Кореляційними митними стандартами є: акти інститутів ЄС рекомендаційного характеру у формі висновків, рекомендацій, кваліфікованих думок, рекомендаційні акти органів співробітництва створених в рамках міжнародних договорів між ЄС та третіми країнами, рішення Суду ЄС та доктрина ЄС.

Група загальних митних стандартів ЄС включає установчі договори ЄС, а тому важливим аспектом в дослідженні є оновлення джерел митного права ЄС, яке відбулося після кодифікації установчих договорів ЄС. 1 грудня 2009 року набув чинності та статусу установчого характеру Лісабонський договір про Європейський союз.

Таким чином, на нашу думку, до числа митних стандартів ЄС, серед іншого, можна віднести установчі договори ЄС, зокрема Лісабонський договір та ДФЄС, в частині регулювання митних відносин. Лісабонський договір про Європейський Союз та Договір про функціонування Євросоюзу, що внесли зміни до Договору про ЄС та Договору про заснування Європейського Співтовариства, та стали установчими джерелами реформованого ЄС, який отримав міжнародну правосуб'єктність. Установчі договори ЄС, що формують правову основу для функціонування всієї структури ЄС, створюють систему, яка діє в рамках ЄС та забезпечує розвиток інтеграційних процесів. Такі джерела є основними серед інших, тобто мають вищу юридичну силу по відношенню до інших нормативно-правових актів Союзу. Хоча, на нашу думку, останнім часом простежується тенденція до консолідації нормативної бази ЄС, власне підтвердженням чого є набрання чинності Лісабонського договору, який увібрав у себе коло установчих документів ЄС.

Стандартом ЄС на рівні установчих договорів є Хартія основних прав Європейського Союзу, яка має аналогічну з Лісабонським договором юридичну силу.

Цінності ЄС містять моральні засади сучасного етапу розвитку суспільства держав-членів ЄС.

Принципи права ЄС визначають основні засади діяльності ЄС та згадуються у статтях установчих договорів ЄС та конкретизовані у практиці суду ЄС.

Таким чином, загальні митні стандарти ЄС є ключовими стандартами розвитку митної системи Єврозони. Загальні митні стандарти реалізовані в численних правових актах ЄС та є нормами прямої дії.

Як зазначалося вище, наступним елементом систематизації митних стандартів ЄС є договірні митні стандарти Євросоюзу, до яких включаємо: міжнародні угоди, укладені під час імплементації положень установчих документів ЄС, міжнародні звичаї, що склалися у процесі діяльності ЄС, міжнародні угоди, укладені компетентними структурами ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права, та рішення органів співробітництва зобов'язального характеру, створених на основі міжнародних угод ЄС.

Міжінституційні угоди, здатні носити обов'язковий характер, укладені Європейським парламентом, Радою ЄС і Комісією ЄС, які проводять взаємні консультації та організують за спільною згодою порядок своєї співпраці. З цією метою при дотриманні Договорів вони можуть укладати міжінституційні угоди, здатні носити обов'язковий характер.

Міжнародно-правові акти можна розділити на два типи: до першого відносимо міжнародні договори, укладені ЄС або спільно з ЄС та/або державами-членами. До другого типу – міжнародні договори, укладені державами-членами з третіми країнами або міжнародними організаціями, які зачіпають юрисдикцію ЄС.

Міжнародні звичаї, які виникли у процесі діяльності ЄС, також є елементом структури джерел митного права ЄС, адже вони застосовуються для заповнення прогалів у праві ЄС та для його

подальшого розвитку. Але їх застосування на практиці є обмеженим, адже за час існування ЄС їх склалося небагато.

Міжнародні угоди ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права є самостійним джерелом права ЄС і формують основу зовнішнього регулювання діяльності ЄС.

Так, договірні стандарти митного законодавства ЄС складають важливу його частину, крім того, на нашу думку, договірний характер дозволяє їм самовдосконалюватися та відповідати вимогам ринкової економіки.

Спеціальними митними стандартами ЄС, серед іншого, є ММК ЄС, Комбінована номенклатура Європейського Союзу, Єдиний митний тариф (ЄМТ) та інші. Основним документом, який регулює митну політику Європейського союзу є Митний кодекс ЄС.

С.В. Ківалов та Б.А. Кормич зазначають, що процес міжнародно-правової регламентації митної сфери приводить до формування міжнародного митного права [3, с. 214]. Так, вважаємо, що розвиток митного законодавства ЄС, як і національного, відповідає міжнародним тенденціям та вимогам. Митне право ЄС є складовою міжнародного митного права.

Регламентом № 450/2008 Європейського парламенту й Ради від 23.04.2008 р. було затверджено Модернізований Митний кодекс ЄС (ММК ЄС). ММК ЄС суттєво спрощує митне законодавство та митні процедури як для митних органів, так і для національних суб'єктів господарювання. Головною новацією ММК ЄС є створення т.зв. «нового електронного митного середовища», яке спрощує митні правила та процедури.

20 лютого 2012 р. Комісія ЄС запропонувала доопрацювати Модернізований Митний кодекс ЄС (Community Customs Code (Modernised Customs Code)), а 11 вересня 2013 р. парламент ЄС прийняв зміни до Митного кодексу ЄС. Вони спрямовані на спрощення й уніфікацію митних правил і процедур на всьому митному просторі ЄС.

Нова редакція МК ЄС передбачає перехід до безпаперової, бездокументарної форми оформлення митних процедур до кінця

2020 р. Це означає, що документообіг між підприємствами й митними органами буде відбуватися в електронній формі. У проміжний, перехідний період для митних документів буде застосовуватися одночасно як паперова, так і електронна форма. ЄС працює над завданням електронного обігу в рамках довгострокового стратегічного плану.

Як зазначає Г.В. Романенко, для того, щоб митна адміністрація країни-кандидата або ж майбутньої країни-кандидата для вступу в ЄС була здатною інтегруватися в алгоритми функціонування Митного союзу ЄС, комісія з питань податкової та митної політики Єврокомісії розробила стандарти, що мають назву «Митні прототипи» (Customs Blueprints) в редакції 2008 року. Вони, по суті, є мінімальними союзними стандартами для митних служб. Однією з цілей Митних прототипів є розвиток і реалізація механізму спрощення процедур торгівлі для зменшення витрат, інформації, документації й часу, який витрачається на реалізацію митних та інших формальностей для торгової спільноти, і забезпечення безпеки зовнішньоторговельних поставок [6].

Таким чином, митне право ЄС можна визначити як сукупність норм європейського права, що регулюють зовнішні та внутрішні аспекти функціонування митного союзу країн-членів ЄС.

Кореляційними митними стандартами є: акти інститутів ЄС рекомендаційного характеру у формі висновків, рекомендацій, кваліфікованих думок, рекомендаційні акти органів співробітництва створених в рамках міжнародних договорів між ЄС та третіми країнами, рішення Суду ЄС та доктрина ЄС.

Виходячи з викладеного, систему митних стандартів ЄС складають загальні митні стандарти ЄС (Установчі договори ЄС – Лісабонський договір про Європейський Союз (ДЄС), Договір про функціонування Євросоюзу (ДФЄС), Хартія основних прав Європейського Союзу, цінності ЄС, принципи права ЄС), договірні (міжнародні угоди, укладені під час імплементації положень установчих документів ЄС, міжнародні звичаї, що склалися у

процесі діяльності ЄС, міжнародні угоди, укладені компетентними структурами ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права, та рішення органів співробітництва зобов'язального характеру, створених на основі міжнародних угод (ЄС), спеціальні (Модернізований митний кодекс ЄС (ММК ЄС), Комбінована номенклатура Європейського Союзу, Єдиний митний тариф (ЄМТ) та акти інститутів ЄС зобов'язувального характеру у формі регламентів, директив, рішень, конвенцій, актів представників держав-членів, що засідають у Раді ЄС та кореляційні митні стандарти – акти інститутів ЄС рекомендаційного характеру у формі висновків, рекомендацій, кваліфікованих думок, рекомендаційні акти органів співробітництва, створених в рамках міжнародних договорів між ЄС та третіми країнами, рішення Суду ЄС та доктрина ЄС.

ЛІТЕРАТУРА

1. Treaty establishing the European Atomic Energy Community (Euratom), 1957. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=uriserv:xy0024>
2. Додін Є.В. Джерела митного права Європейського співтовариства. // Наукові праці Одеської національної юридичної академії / голов. ред. С.В. Ківалов. – Одеса: Юрид. л-ра, 2002. Т. 1. С. 236 – 249.
3. Ківалов С.В., Кормич Б.А. Митна політика України: підруч.. – О.: Юридична література, 2001. 254 с.
4. Кістанова Я.М. До питання про джерела митного права Європейського Союзу // Актуальні проблеми держави і права. 2014. Вип. 71. С. 200 – 205. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2014_71_33
5. Кормич Б.А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції // Митне право. 2006. № 5(47). С. 11–17.
6. Романенко Г.В. Миті прототипи (customs blueprints) як орієнтир для модернізації митної служби України // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского, Серия «Юридические науки». Том 23 (62). № 1. 2010. С. 408 – 413. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/UZTNU_law/2010_1/5_6_romanenko.pdf

